

Rano napuštanje školovanja i učenici s invaliditetom i/ili posebnim obrazovnim potrebama

Konačno sažeto izvješće

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

RANO NAPUŠTANJE ŠKOLOVANJA I UČENICI S INVALIDITETOM I/ILI POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA

Konačno sažeto izvješće

Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje (Agencija) neovisna je i samoupravna organizacija. Agenciju sufinanciraju ministarstva obrazovanja njezinih država članica i Europska komisija te dobiva podršku Europskog parlamenta.

Sufinancirano
sredstvima programa
Europske unije Erasmus+

Podrška Europske komisije za pripremu ove publikacije ne predstavlja potvrdu sadržaja koji odražava stajališta njegovih autora te se Komisija ne može smatrati odgovornom za uporabu tamo sadržanih informacija.

Stajališta koja je u ovom dokumentu iznijela neka osoba ne predstavljaju nužno službena stajališta Agencije, njezinih država članica ili Komisije.

Urednik: Garry Squires

Izvadci iz dokumenta dopušteni su pod uvjetom da postoji jasno upućivanje na izvor. Upućivanje na ovo izvješće treba glasiti kako slijedi: Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje, 2017. *Rano napuštanje školovanja i učenici s invaliditetom i/ili posebnim obrazovnim potrebama: Konačno sažeto izvješće.* (G. Squires, ur.). Odense, Danska

U cilju veće pristupačnosti, ovo je izvješće dostupno na 25 jezika i može mu se pristupiti u elektroničkom formatu na mrežnoj stranici Agencije: www.european-agency.org

Ovo je prijevod izvornog teksta na engleskom. U slučaju nedoumice u vezi s točnošću informacija u prijevodu pogledajte izvorni tekst na engleskom jeziku.

ISBN: 978-87-7110-673-2 (elektronički)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017

Tajništvo
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Ured u Bruxellesu
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

SADRŽAJ

UVOD	5
POZADINA	6
REZULTATI	6
Definiranje i uspoređivanje ranog napuštanja školovanja kao ishoda	6
Modeliranje ranog napuštanja školovanja kao procesa koji uključuje složeni skup sila u međusobnoj interakciji	9
Nadzor i sustavi ranog upozorenja	13
PREPORUKE	15
IZLAZNI PODACI PROJEKTA	18

UVOD

Rano napuštanje školovanja (RNŠ) široko je definirano kao pojava kada mladi napuštaju formalno obrazovanje prije stjecanja višeg stupnja srednjoškolskog obrazovanja. Europska unija (EU) postavila je cilj smanjenja ranog napuštanja školovanja na 10 % u svim državama članicama do 2020.

Između 2015. i 2016. Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje (Agencija) provodila je projekt o ranom napuštanju školovanja. Prvi dio projekta uključivao je pregled literature u svrhu uvida u recenzirana istraživanja kolega u Europi. Postalo je očigledno da postoji vrlo malo literature koja govori o istraživanjima u Europi. Donesena je odluka da se pregled proširi na literaturu iz cijelog svijeta, uglavnom iz Sjedinjenih Američkih Država i Australije, u kojima rano napuštanje školovanja ima dužu političku povijest i u središtu je interesa. Literatura koja povezuje rano napuštanje školovanja i učenike s invaliditetom i/ili posebnim obrazovnim potrebama (*learners with disabilities and/or special educational needs* odnosno SEN) nije vrlo opsežna. Međutim, jasno je da su učenici s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom posebno izloženi riziku ranog napuštanja školovanja. To je dovelo do pripreme prvog projektnog izvješća u kojem je ukratko navedeno kako je pokrenut pregled literature te glavna otkrića (Europska agencija, 2016.).

Drugi dio projekta uključivao je usporedbu politike EU-a s utvrđenom literaturom. U drugom se dijelu izvješća istraživalo u kojoj se mjeri u politikama EU-a odražavaju dokazi pronađeni u literaturi (Europska agencija, 2017.). U izvješću je zaključeno da je politika u grubim crtama u skladu s rezultatima istraživanja.

Pregled literature i način na koji je zamišljena u politici doveo je do preklapanja dva pristupa. To je dovelo do razvoja modela koji se može koristiti u svim državama članicama za razumijevanje događanja u svakoj od njih. Također se može koristiti lokalno kako bi se donositeljima odluka pomoglo da uključe dionike i razviju politike za smanjenje ranog napuštanja školovanja. Ovim se pristupom premošćuju razlike u definicijama ranog napuštanja školovanja i učenika s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom. Ono omogućuje razmatranje prenosivosti rezultata istraživanja koja mogu biti specifična za lokaciju u kojoj je istraživanje provedeno.

U ovom se konačnom sažetom izvješću ukratko navode ključni dokazi i ideje. Ponovno predstavlja model promišljanja o ranom napuštanju školovanja koji se razvio iz prva dva izvješća, kao i glavne preporuke za donositelje politike.¹

---

¹ Ovo izvješće ne sadrži opsežne citate iz povezano literature radi sažetosti. Dva originalna izvješća sadrže kompletan popis literature i dokumentacije o politici (Europska agencija, 2016., 2017.).

POZADINA

Postoji konsenzus da je stjecanje višeg stupnja srednjoškolskog obrazovanja presudno za mogućnosti koje se pojedincima otvaraju u životu te za njihovu dobrobit, zdravlje, zapošljavanje i smanjenje rizika od socijalne isključivosti. Stope dovršetka višeg stupnja srednjoškolskog obrazovanja razlikuju se u državama članicama EU-a, u kojima je rano napuštanje školovanja u 2014. bilo u rasponu od 4,4 % do 21,9 %. Smanjenje ranog napuštanja školovanja utvrđeno je kao prioritarna mjera, s ciljem smanjenja na 10 % u svim državama članicama do 2020. Postoje određeni dokazi o napretku u ostvarivanju navedenoga cilja, uz srednju vrijednost od 14,3 % u 2009. do 11,1 % u 2015. Učenici s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom u ranjivoj su skupini u odnosu na rano napuštanje školovanja i to predstavlja dodatni izazov za države članice. Rješavanje situacije u kojoj se nalaze učenici s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom i poboljšanje njihove stope dovršetka školovanja bili bi u skladu sa širim UNESCO-ovim Ciljem održivog razvoja za obrazovanje (COR 4) do 2030.

REZULTATI

Projekt se koristio postojećom literaturom u području ranog napuštanja školovanja i usporedio ju je s dokumentima o politici EU-a u svrhu razmatranja izazova s kojima su suočeni donositelji politike u razvoju mjera za smanjenje ranog napuštanja školovanja. Iz rezultata je vidljivo sljedeće:

- poteškoće u postizanju dogovora i primjeni zajedničkih definicija;
- potreba da se rano napuštanje školovanja promatra kao skup procesa koji se odvijaju u životu učenika, umjesto kao ishod;
- različite podskupine učenika mogu iskusiti rano napuštanje školovanja i svaka podliježe različitim rizicima i zaštitnim čimbenicima;
- mjere predviđene politikom podijeljene su u one koje se usredotočuju na prevenciju, intervenciju odnosno kompenzaciju;
- mjera treba biti usredotočena na različite razine, koje uključuju usredotočenost na poboljšanja u školi, angažman učenika i usredotočenost na motivaciju, kao i usredotočenost na šire društvene aspekte života učenika.

Rezultati su upotrijebljeni za razvoj modela informiranog donošenja odluka na razini EU-a, nacionalnoj razini i lokalnoj razini.

Definiranje i uspoređivanje ranog napuštanja školovanja kao ishoda

---

Mjerenje i uspoređivanje ranog napuštanja školovanja u državama članicama nije bez

svojih izazova. Dob u kojoj mladi mogu zakonski napustiti formalno obrazovanje različita je u različitim zemljama, i to u dobi od 14 do 18 godina. Estêvão i Álvares (2014.) razlikuju između formalne i funkcionalne definicije. Formalna definicija zasniva se na zakonskoj dobi za napuštanje škole, a funkcionalna je kada se rano napuštanje školovanja odnosi na napuštanje škole bez odgovarajućih vještina i kvalifikacija za uspješan ulazak na tržište rada, bez obzira na dob učenika kada je napustio školovanje. To dovodi do različitih mogućnosti za izračun ranog napuštanja školovanja:

- oni koji napuštaju školu prije nego što to zakonski smiju učiniti u određenim državama članicama
- oni koji napuštaju školu prije stjecanja odgovarajućih kvalifikacija za ulazak na tržište rada
- oni koji ostaju u školi dok ne navrše dob za napuštanje škole, ali još uvijek su bez odgovarajućih kvalifikacija.

Na prvi pogled učenici s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom čine se posebno skloni napuštanju školovanja bez odgovarajućih kvalifikacija neovisno o dobi u kojoj napuštaju školovanje i veća je vjerojatnost da će biti klasificirani kao „mladi ljudi koji se ne školuju, nisu zaposleni i ne osposobljavaju se” (NEET). Međutim, to ovisi koju skupinu učenika kategorija učenika s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom uključuje. Neke zemlje imaju šire tumačenje pojma posebnih obrazovnih potreba i/ili invaliditeta koji uključuje učenike koji postižu manje nego što bi mogli, dok druge zemlje ograničavaju pojam na osobe s ozbiljnim poteškoćama. Također je očigledno da postoji nesrazmjerno velika vjerojatnost da će određene društvene skupine biti identificirane kao osobe s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom. Te skupine uključuju osobe koje pripadaju manjinskim etničkim skupinama, osobe s niskim socioekonomskim statusom ili osobe s nepovoljnim socioekonomskim zaledem. To je podsjetnik da učenici s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom nisu homogena skupina i da imaju različite potrebe za učenje i društvene potrebe.

Potrebno je biti oprezan kada se razmišlja o tome što znači „odgovarajuća kvalifikacija” i koje su vrste zapošljavanja ili daljnjeg obrazovanja zamišljene. Postoje neki dokazi da određene skupine učenika s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom slijede zadane tranzicijske pravce između srednjoškolskog i post-srednjoškolskog obrazovanja koji se usredotočuju na posebne kvalifikacije neovisno o sposobnostima ili željama učenika. To dovodi do napuštanja obrazovanja bez odgovarajućih kvalifikacija radi zapošljavanja u kasnijoj fazi ili dovodi do odustajanja prije stjecanja kvalifikacija. U nekoliko je ispitivanja utvrđeno da je za učenike s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom tranzicija zahtjevnija nego za vršnjake, što dovodi do povećanog rizika od ranog napuštanja školovanja ili nižih stupnjeva kvalifikacija.

Definicija EU-a za rano napuštanje školovanja koju koristi Eurostat također izgleda kao funkcionalna definicija s obzirom da zahtijeva dovršetak višeg stupnja srednjoškolskog stupnja obrazovanja (1. okvir).

Europska unija definira osobe koje su rano napustile školovanje kao osobe u dobi od 18 do 24 godine koje imaju samo niži stupanj srednjoškolskog obrazovanja ili manje te ako više nisu u sustavu obrazovanja ili osposobljavanja.

Osobe koje su rano napustile školovanje stoga su osobe koje su ostvarile samo predškolsko, osnovnoškolsko, niži stupanj srednjoškolskog ili kratkotrajan viši stupanj srednjoškolskog obrazovanja u trajanju kraćem od dvije godine (Europska komisija, 2011.).

1. okvir Definicija Europske unije koju koristi Eurostat

Definicija Eurostata je pragmatično rješenje za suočavanje s varijacijama u mjerenju ranog napuštanja školovanja u državama članicama na način da se određuje zajednička mjera za viši stupanj srednjoškolskog obrazovanja. Prednost leži u tome da pojedinačne države mogu mjeriti učinak mjera koje poduzimaju za smanjenje ranog napuštanja školovanja. Međutim, neke države članice smatraju da rano napuštanje školovanja označava izlazak iz obrazovanja prije stjecanja višeg stupnja srednjoškolskog obrazovanja, dok za druge rano napuštanje školovanja znači napuštanje obrazovanja bez odgovarajućih kvalifikacija. Usporedbu dodatno otežava činjenica da različite zemlje imaju različite kvalifikacije na kraju školovanja s različitim udjelima učenika od kojih se očekuje da će ih steći. Vijeće ministara EU-a za obrazovanje 2003. naglasilo je važnost potrebe za odgovarajućim kvalifikacijama „kako bi se osiguralo cjelovito zapošljavanje i socijalna kohezija” (Vijeće Europske unije, 2003., str. 4.). Napori na postizanju zajedničke mjere otežani su zbog postojanja različitih administrativnih sustava koji se više vole koristiti različitim definicijama za svoje vlastite potrebe. Posljedično, ne koriste se sve države članice Eurostatovom definicijom.

Dodatna komplikacija proizlazi iz koncepta mladih ljudi „koji se više ne školuju niti se osposobljavaju”. To je slično pojmu NEET, koji se koristi u mnogim državama članicama.

Međutim, iako postoji preklapanje između pojma NEET i ranog napuštanja školovanja, pojmovi nisu potpuno jednaki. Kategorija NEET također je suočena s problemima u vlastitoj definiciji te neke zemlje imaju poddefinicije unutar kategorije NEET.

Postoje jasne poteškoće u definiranju ranog napuštanja školovanja u različitim državama članicama. Usprkos tome, općem cilju smanjenja stope ranog napuštanja školovanja u svim skupinama učenika doprinosi pokušaj donošenja zajedničke mjere za mjerenje broja učenika koji prolaze kroz rano napuštanje školovanja. Ovaj način definiranja ranog napuštanja školovanja predstavlja ga kao ishod; to je mjera broja učenika koji napuštaju obrazovni sustav. Posljedično, definicijom nije objašnjeno zašto ga napuštaju. Razumijevanje razloga zašto učenici rano napuštaju obrazovni sustav može pomoći kod pokretanja politike i poduzimanja informiranih mjera.

Slično tome, u literaturi se koriste brojni pojmovi koji se odnose na rano napuštanje školovanja, kao što su „odustanje”, „izbacivanje”, „ispadanje”, „nestajanje”, „lakša opcija”, „izvlačenje”, „rani odlazak” i „nedovršeno školovanje”. Pojmovi se koriste na različite načine i neki ih autori upotrebljavaju da bi označili rano napuštanje školovanja kao ishod. Drugi se pak autori koriste pojmovima na način kojim se sugerira da u različitim podskupinama učenika mogu postojati različiti procesi koji dovede do različitih staza koje vode prema ranom napuštanju školovanja. Iz toga proizlazi da je rano napuštanje školovanja višeznačni fenomen koji iziskuje različito postupanje za različite skupine učenika.

Modeliranje ranog napuštanja školovanja kao procesa koji uključuje složeni skup sila u međusobnoj interakciji

---

Ako je rano napuštanje školovanja ishod različitih procesa koji djeluju na različite načine u odnosu na različite pojedince, tada se čini vjerojatnim da do smanjenja ranog napuštanja školovanja neće voditi samo jedan način postupanja. Umjesto toga potrebno je razmotriti procese koji dovode do toga da neki učenici uspješno završavaju viši stupanj srednjoškolskog obrazovanja, a drugi ne. Pristup koji se pokazao korisnim u razjašnjenju ovog složenog problema bio je upotreba analize polja sila (Force Field Analysis) koju je osmislio Kurt Lewin (1943.). Za svakog pojedinog učenika u igri su različite sile. Neke guraju učenika prema željenom ishodu dovršetka višeg stupnja srednjoškolskog obrazovanja, dok ga druge guraju u suprotnom smjeru i dovode to ranog napuštanja školovanja. O silama koje učenika guraju prema ranom napuštanju školovanja možemo razmišljati kao o skupini rizika koji djeluju na razini školske organizacije, učenika ili situacije u kojoj se učenik nalazi, ili interakciji između učenika i škole. Drugim su izvješćem čimbenici rizika tematski razvrstani oko skupina tema kojima se omogućuje dobivanje fokusa (za detaljnije informacije o rizicima, vidjeti Dodatak 1. Europske agencije, 2017.).

Na razini organizacije škole one uključuju: fokus na školsku disciplinu, fokus na učitelja/nastavnika, fokus na nastavni plan i program i fokus na školu unutar lokalne zajednice. Kada ta područja nisu u dobrom međusobnom odnosu, opći učinak jest da škola postupa na način kojim se učenika izbacuje iz sustava obrazovanja. Taj je proces poznat kao **izbacivanje**. Na razini učenika ili situacije u kojoj se učenik nalazi, fokus je uključivao: fokus na financije, fokus na obitelj, fokus na zapošljavanje, fokus na zdravlje i fokus na vršnjake. To su sile koje pojedinca izvlače iz škole; taj je proces poznat kao **izvlačenje**. Pomoću fokusa kojima se odražava interakcija između učenika i škole postaju vidljivi rizici koji dovode do toga da učenik postepeno ispada iz sustava obrazovanja. To je poznato kao **ispadanje**. Oni uključuju: fokus na akademski uspjeh, fokus na motivaciju i fokus na osjećaj pripadnosti školi.

Svijest o tome da su na djelu tri različita procesa, uz različite rizike za različite pojedince, omogućuje razvoj mjera za smanjenje ranog napuštanja školovanja oko tri glavna područja:

- one koje dovode do poboljšanja u školi;
- one koje se odnose na poboljšanje života učenika izvan škole;
- one čiji je cilj poboljšanje akademskog uspjeha učenika, njihove motivacije i osjećaja pripadnosti školi.

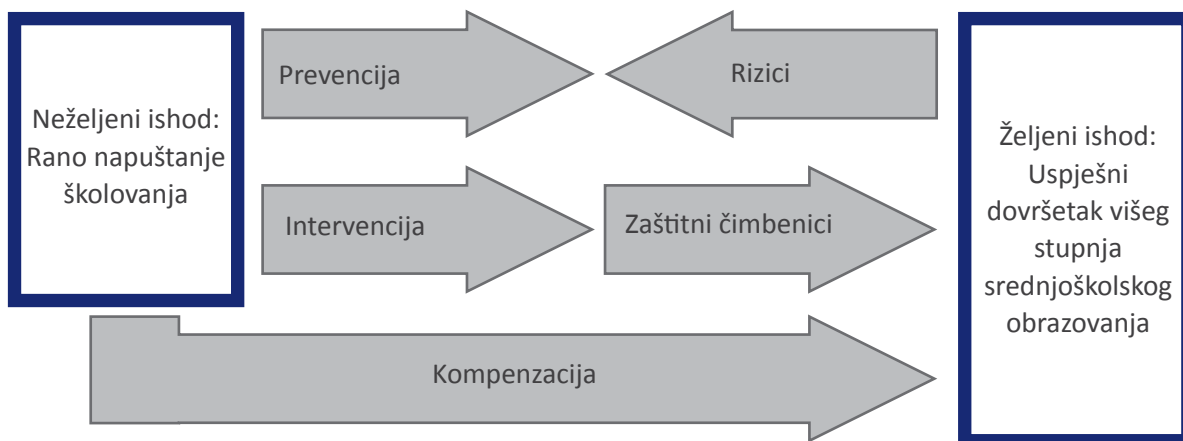
Međutim, usprkos ovim čimbenicima rizika, neki učenici ostvaruju uspjeh. Stoga mora postojati skupina zaštitnih čimbenika koji djeluju u suprotnom pravcu. Primjerice, za neke učenike s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom to bi mogao biti ključivi školski ethos u kojem postoje dobri odnosi između učitelja/nastavnika i učenika, fokus na nastavni plan i program koji je prilagođen potrebama učenika, angažman roditelja koji pružaju podršku školi i pomažu u motiviranju učenika kroz ohrabrivanje, kao i dostatni gospodarski resursi u obitelji koji omogućuju učeniku nastavak obrazovanja.

Za svakog pojedinog učenika teoretski je moguće provoditi nadzor rizika i zaštitnih čimbenika i tako izračunati vjerojatnost za rano napuštanje školovanja. Na razini stanovništva, čini se da razumijevanje rizika i zaštitnih čimbenika koji su u igri dovodi do mjera na različitim razinama (nacionalnoj, školskoj, obiteljskoj, pojedinačnoj). U dokumentima o politici EU-a, vrste mogućih mjera razvrstane su kao prevencija, intervencija ili kompenzacija. Različiti autori upotrebljavaju ove pojmove različito. U ovom izvješću, treba ih razumjeti kako slijedi:

- Prevencija se odnosi na predviđanje rizika i poduzimanje koraka prije nego što se rizici ostvare.
- Intervencijom se postojeći rizici prihvaćaju, ali ih se pokušava prevladati ili pak unaprijediti zaštitne čimbenike.
- Kompenzacija se odnosi na situaciju u kojoj obrazovanje nije pošlo prema planu te omogućuje drugu šansu za učenje ili povećava mogućnosti za cjeloživotno učenje.

Međusobni utjecaj rizika, zaštitnih čimbenika, prevencije, intervencije i kompenzacije može biti prikazan u modelu koji se može koristiti na lokalnoj ili nacionalnoj razini za mapiranje pojedinih prisutnih sila i mjera za rješavanje ranog napuštanja školovanja. To je prikazano u drugom izvješću i ovdje se ponavlja na Slici 1.

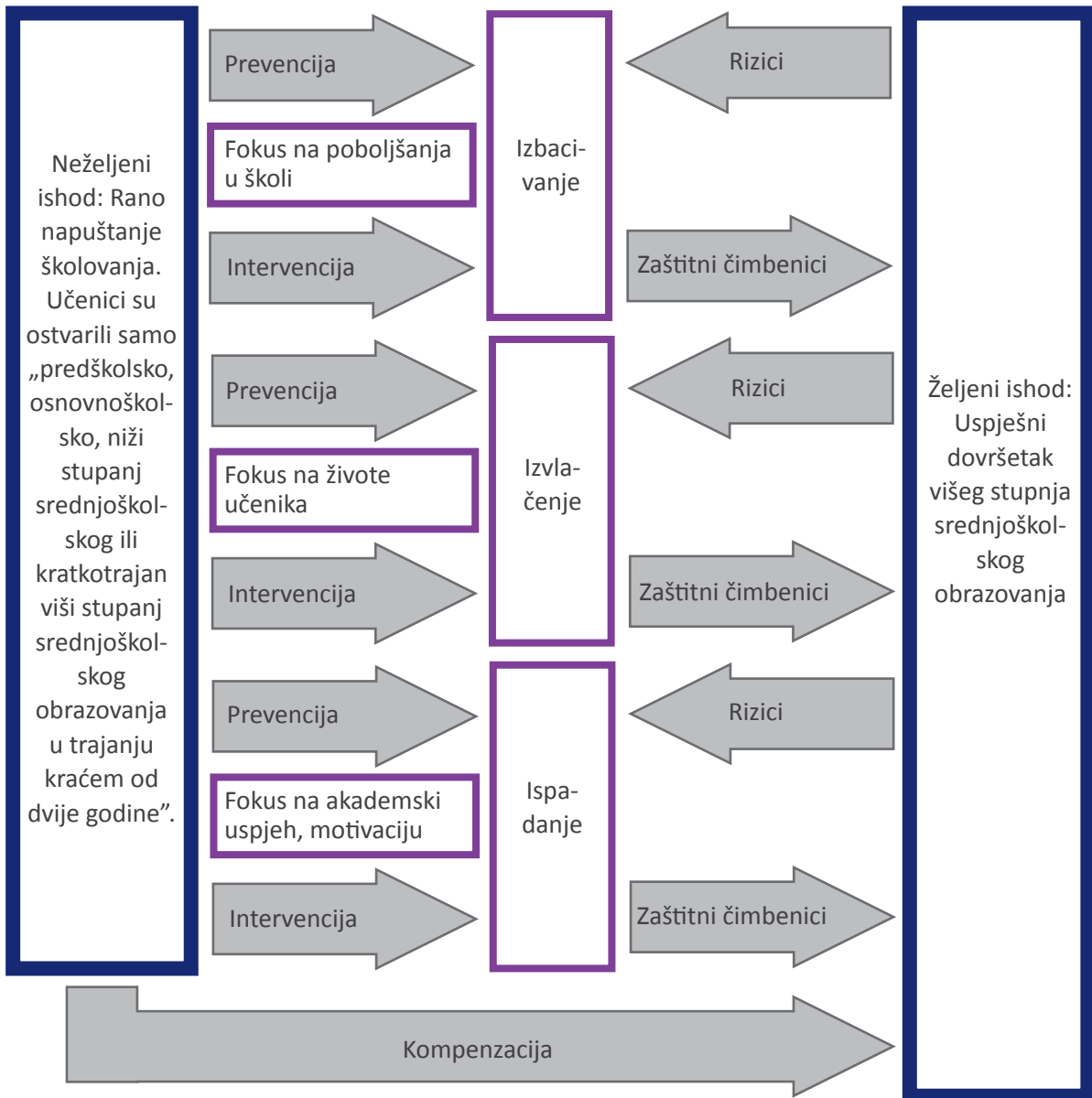

Slika 1. Sile koje vode do ranog napuštanja školovanja i one koje vode dalje od njega (Izvor: Europska agencija, 2017., str. 20.)

Kao što je već objašnjeno, postoje različiti procesi u igri (izbacivanje, izvlačenje i ispadanje). Oni djeluju na različitim razinama (školska organizacija, učenik ili situacija u kojoj se učenik nalazi, interakcija između učenika i škole). To znači da se model može ponoviti za svaki proces i razinu.

Slika 2. Model sila i procesa uključenih u rano napuštanje školovanja (Izvor: Europska agencija, 2017., str. 22.)

Model treba biti fleksibilan na način da potiče razmišljanje o tri glavna procesa i povezanim rizicima i zaštitnim čimbenicima povezanim s razinom politike koja se razmatra

(međunarodna, nacionalna, lokalna ili školska). To može dovesti do skupine prilagođenih mjera koje imaju: širi društveni fokus na pitanja koja utječu na živote učenika, fokus na poboljšanja u školi ili pojedinačni fokus na izgradnji akademskog uspjeha, poboljšanoj motivaciji i poboljšanom angažmanu u obrazovanju.

Dok se modelom ohrabruje promišljanje o svakom od tri procesa izbacivanja, izvlačenja i ispadanja, to ne znači da pojedinačni učenik podliježe samo jednom procesu. To je u suprotnosti s ispitivanjem Europskog parlamenta (2011.) u kojem su naglašene zasebne podskupine učenika. Učenik tijekom života i obrazovanja može biti izložen složenoj interakciji sva tri procesa (vidjeti primjerice Europska agencija, 2017., str. 23.).

Ovo je sažeto izvješće u skladu sa Coffieldovim stajalištem (1998.) prema kojem je važnije usredotočiti se na mjere koje se odnose na intervenciju i prevenciju, a manje na kompenzaciju. Usprkos tome, u postupku razvoja su impresivni kompenzacijski pristupi, poput programa Youthreach u Irskoj koji, čini se, rješava potrebe učenika koji su ispali iz redovnog obrazovanja. Drugi autori predlažu da kompenzacija također vjerojatno pogoduje učenicima koji su rano napustili obrazovanje kroz izvlačenje zbog događaja u osobnom životu. Ti događaji mogu uključivati financijske razloge, obiteljske razloge, njegovanje/skrb, osobne odnose ili roditeljske dužnosti.

Nadzor i sustavi ranog upozorenja

Definiranje ishoda ranog napuštanja školovanja u smislu ishoda čini nadzor u državama članicama lakšim. Ono omogućava razumijevanje problema u cjelini i evaluaciju politika i mjera. Brojke sugeriraju da je rano napuštanje školovanja u Europi u padu i da se približava cilju iz 2020. Međutim, jednostavni sustavi nadzora imaju tek ograničenu vrijednost s obzirom na složenost procesa koji se nalaze u pozadini ranog napuštanja školovanja. Oni ne omogućuju nadzor različitih skupina učenika s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom odnosno onih koje se nalaze u različitim regijama svake zemlje. Vijeće Europske unije zalaže se za razvoj širokog spektra pokazatelja uz pet glavnih načina upotrebe podataka:

- rano otkrivanje učenika izloženih riziku od ranog napuštanja školovanja;
- definiranje kriterija i pokazatelja nepovoljnih obrazovnih uvjeta;
- razumijevanje razloga za rano napuštanje školovanja;
- upotreba podataka na različitim razinama politike u svrhu navođenja i usmjeravanja razvoja politike;
- stvaranje temelja za usmjeravanje i podršku u školama.

Sustavi ranog upozorenja za učenike s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom koji su izloženi ranom napuštanju školovanja uspostavljeni su i provode se u mnogim školskim okruzima u Sjedinjenim Američkim Državama. Slični sustavi koriste se u Europi. Ti sustavi općenito uključuju kognitivne i bihevioralne mjere i usredotočuju se na pojedinačne učenike te imaju potencijal poboljšati podršku i smanjiti efekt ispadanja. Međutim, iz slike 2 proizlazi da je potreban širi skup pokazatelja koji bi pokrili različite fokuse povezane s različitim rizicima i procesima izbacivanja, izvlačenja i ispadanja u svrhu donošenja informiranih mjera povezanih s prevencijom i intervencijom. To bi moglo dovesti do sustava nadzora koji se zasnivaju na sljedećem:

- Mjerama čimbenika na nacionalnoj razini i razini sustava obrazovanja, kao što su stope dovršetka školovanja, uspjeh skupina učenika s različitim društvenim obilježjima, uključujući posebne obrazovne potrebe i/ili invaliditet, stupnjevi društvene nejednakosti i stanje na tržištu rada. Oni nam u određenoj mjeri pokazuju širu društvenu pozadinu učenika, kao i različite pokazatelje ishoda obrazovanja.
- Mjerama s lokalnim fokusom i fokusom na školu, kao što je individualni uspjeh u školi, razine uključivosti, odnosi između učitelja/nastavnika i učenika, kvaliteta podučavanja i učenja, kao i kurikularni putovi i izbori.
- Mjerama s pojedinačnim fokusom, kao što su one koje mjere prisutnost na nastavi, angažman u školi, emocionalno stanje, kognitivnu sposobnost, postignuća, motivaciju, osjećaj pripadnosti, promjene u individualnim ili obiteljskim okolnostima i stajališta i želje učenika.

PREPORUKE

Drugo izvješće (Europska agencija, 2017.) uključivalo je preporuke za donositelje politike. One se ponavljaju ovdje:

1. Sadašnja su nastojanja politike u odnosu na rano napuštanje školovanja obećavajuća. Naponi da se jasno definira rano napuštanje školovanja, uspostave sustavi nadzora (na nacionalnoj, lokalnoj i individualnoj razini) kojima se prepoznaje opseg problema i učinak intervencija te da se definicije i pokazatelji učine korisnima u transnacionalnim usporedbama čine se kao korisni koraci. Ključni zadatak donositelja politike na nacionalnoj i europskoj razini jest proširiti ove napore na način da sve europske zemlje imaju odgovarajuću osnovu za razvoj političkih intervencija.
2. Paralelno s proširivanjem pokrića postojećih sustava nadzora, postoje snažni argumenti da ih se učini osjetljivijim na realnosti marginalizacije u obrazovnom sustavu. Ključno je odmaknuti se od jednostranih definicija i individualnih pokazatelja. Potrebno

je uzeti u obzir veze između ranog napuštanja školovanja i ostalih oblika suboptimalnih ishoda obrazovanja, složene procese iz kojih nastaje rano napuštanje školovanja i raznovrsne načine na koje ga različite skupine i pojedinci proživljavaju.

To je moguće ako donositelji politika rade prema razvoju preciznijih sustava nadzora. U idealnim uvjetima, pomoću tih bi se sustava bilježili različiti ishodi obrazovanja (postignuća, napredak prema drugim iskustvima u obrazovanju, ishodi zapošljavanja itd.), i to na razini pojedinog učenika, te bi se pomoću njih trebalo moći povezivati podatke o ishodima s podacima o pozadini i iskustvima učenika u obrazovanju.

3. Sofisticirani sustavi nadzora na nacionalnoj razini samo su dio odgovora. Različite razine sustava obrazovanja trebaju imati dobre informacije o tome što se događa učenicima za koje su odgovorni. To se posebno odnosi na škole koje trebaju znati što se događa pojedincima: s kojim su rizicima suočeni, koje ishode obrazovanja ostvaruju i kako odgovaraju na intervencije. Donositelji politika stoga trebaju pružati podršku školama i ostalim razinama u sustavu u stvaranju te upotrebi njihovih vlastitih sustava nadzora. U mnogim su školama potrebni podaci već dostupni, ali su možda raspršeni i pristupaju im različiti učitelji/nastavnici i ostali stručnjaci. Stoga zadatak može biti uglavnom sravnjivanje i pružanje podrške školama u razumijevanju načina na koji se najbolje koristiti podacima koje već imaju na raspolaganju.

4. Sustavi nadzora vrijede jedino ako čine osnovu za učinkovite intervencije. Dokazi prikupljeni u ispitivanjima jasno govore da takve intervencije trebaju biti širokog opsega. Vrlo je malo vjerojatno da će jednostrane intervencije koje se poduzimaju jedino kada je rizik od ranog napuštanja školovanja ozbiljan biti adekvatne za značajno smanjivanje stope ranog napuštanja školovanja ili povezivanje smanjenja sa značajnim poboljšanjem ishoda obrazovanja. Intervencije trebaju postojati tijekom cijelog života učenika i obuhvaćati sve aspekte njihovog iskustva kroz obrazovanje te izlaziti iz okvira samog obrazovanja i obuhvatiti pozadinske čimbenike u obiteljima i društvima koji učenike izlažu riziku. Moraju uključivati intervencije kada rizici postanu očigledni, ali također i preventivne mjere kako bi se spriječio nastanak rizika.

Konceptualizacija i organizacija intervencija predstavljaju glavne izazove za donositelje politike. Model koji je osmišljen nudi konceptualni okvir unutar kojeg je moguć razvoj intervencija. Međutim, jasno je da su u borbu protiv ranog napuštanja školovanja uključeni mnogi aspekti politike obrazovanja, kao i šire društvene politike. Koordinacija različitih odjela ministarstava predstavlja ogromni izazov. Međutim, ovaj se izazov može smanjiti na način da se politika za smanjenje ranog napuštanja školovanja promatra kao dio širih političkih napora da se poboljšaju ishodi obrazovanja i smanji nejednakost i

marginalizacija u obrazovanju. Smanjenje ranog napuštanja školovanja, dakle, nije samo *još jedan prioritet politike*, već je ishod širih mjera politike.

Donositeljima politike bi moglo biti posebno korisno preusmjeriti fokus svojih nastojanja da spriječe rano napuštanje školovanja kao zasebno postojeći ishod koji se mjeri u smislu točaka kvalifikacija i/ili napuštanja prema funkcionalnijem razumijevanju pojave. Ključno pitanje, drugim riječima, nije koliko mladih osoba napusti školovanje prije neke manje ili više proizvoljne točke, već koliko ga napusti prije nego što je osposobljeno za život u svijetu odraslih. Time dolazimo do više temeljnih pitanja o svrsi sustava obrazovanja i njihovoj učinkovitosti u ostvarivanju navedenih svrha.

5. Baš kao što sustavi nadzora trebaju postojati na svim razinama sustava obrazovanja, tako i na svim razinama trebaju postojati učinkovite intervencije, a ne samo u školama. Samostojećim nacionalnim inicijativama vjerojatno će se postići relativno malo toga ako nisu dio nastojanja da se poboljša kvaliteta i učinkovitost na svim razinama sustava obrazovanja, kao i lokalnih, školskih i razrednih nastojanja da se svakom učeniku ponaosob osiguraju smislene mogućnosti za uspjeh. Ključni zadatak za donositelje politike je, dakle, pružanje podrške školama i ostalim razinama sustava u realizaciji ovog zadatka.

6. Baza za dokaze koji se zasnivaju na posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetu i ranom napuštanju školovanja manje je značajna nego što bismo htjeli. Međutim, ono što nam ona pokazuje u velikoj je mjeri u skladu s dokazima iz redovnog obrazovanja. Donositelji politika u pravu su što učenike s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom vide kao rizičnu skupinu i što provode ciljane intervencije kojima se odnosna skupina zadržava u obrazovnom sustavu. Međutim, rizici za tu skupinu nisu toliko različiti od rizika kojima su izložene ostale skupine i stoga trebaju biti uključeni u redovne intervencije i praksu, umjesto da se s njima postupa kao sa zasebnim i posebnim slučajem. Kao što se može i očekivati od dokaza o ranom napuštanju školovanja općenito, čini se vjerojatnim da su kvalitetne škole koje odgovaraju na individualne potrebe i provode ranu intervenciju u slučaju individualnih poteškoća ključne za smanjenje ranog napuštanja školovanja. Ako se praksa u takvim školama smatra karakteristično uključivom praksom, tada dokazi sugeriraju da razvoj uključivog obrazovanja može biti važan način borbe protiv ranog napuštanja školovanja među učenicima s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom.

IZLAZNI PODACI PROJEKTA

Na mrežnoj stranici Agencije objavljena su dva izvješća, a nalazi su predstavljeni na međunarodnoj konferenciji školskih psihologa.

- Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje, 2016. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe [Rano napuštanje školovanja i učenici s invaliditetom i/ili posebnim obrazovnim potrebama: Pregled dokaza iz istraživanja s fokusom na Europu]*. (A. Dyson i G. Squires, urednici). Odense, Danska

U ovom se izvješću predstavljaju nalazi pregleda dokaza iz istraživanja o ranom napuštanju školovanja u Europi, s posebnim osvrtom na mlade osobe koje su identificirane kao osobe s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom. Pregled se usredotočuje prvenstveno na objavljene materijale koji se odnose izravno na situaciju u jednoj ili više europskih zemalja i koji su raspoloživi na engleskom. Međutim, postoji malo istraživanja koja ispunjavaju te kriterije. Europska istraživačka literatura iz tog je razloga nadopunjena, prema potrebi, literaturom iz ostalih dijelova svijeta.

- Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje, 2017. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies? [Rano napuštanje školovanja i učenici s invaliditetom i/ili posebnim obrazovnim potrebama: U kojoj mjeri se istraživanja odražavaju u politikama Europske unije?]*. (G. Squires i A. Dyson, urednici). Odense, Danska

Ovo izvješće ukratko prikazuje ključnu istraživačku literaturu o učenicima s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom u odnosu na fenomen ranog napuštanja školovanja i uspoređuje njezine nalaze i implikacije sa stajalištima iz dokumentacije o politici EU-a. Pregled vodi do preporuka o načinu na koji se donositelji politike mogu učinkovitije baviti pitanjem ranog napuštanja školovanja, posebno s njegovim učincima na učenike s posebnim obrazovnim potrebama i/ili invaliditetom.

- Squires, G., 2017. *Early School Leaving and SEN: Understanding the literature and policy in Europe [Rano napuštanje školovanja i posebne obrazovne potrebe: Razumijevanje literature i politike u Europi]*. Rad koji je predstavljen na Konferenciji 2017. Međunarodnog udruženja za školsku psihologiju u Manchesteru, Ujedinjena Kraljevina, u subotu, 22. srpnja 2017.

Razvoj modela za razumijevanje procesa koji dovode do RNŠ-a predstavljen je na međunarodnoj konferenciji za školske psihologe. Dobro je primljen i sudionici su željeli upotrijebiti model na razini škole.

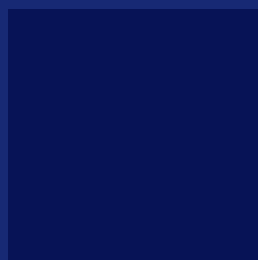

Tajništvo:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Ured u Bruxellesu:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org